

С Т А Н О В И Щ Е

**ОТ ДОЦ. КРИСТИНА ПЕТРОВА ЗАХАРИЕВА
РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „АНГЕЛ КЪНЧЕВ“**

Факултет „Обществено здраве и здравни грижи“,

**на дисертационен труд на Петя Георгиева Крумова
на тема**

ЕТИЧНИ АСПЕКТИ НА ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ ПОЛОЖЕНИ ОТ МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ ЗА ВЪЗРАСТНИ И СТАРИ ХОРА

Научен ръководител

Доц. Емилия Георгиева, д.оз.

Доц. Веселина Славова, д.ф.

За присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт, Професионално направление 7.4. Обществено здраве и научна специалност: Управление на здравните грижи.

Данни за процедурата

Петя Георгиева Крумова със заповед на Ректора на Медицински Университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“, Варна № Р-109-207 от 12.05.2022 г. е зачислена като докторант в самостоятелна форма на обучение в Докторската програма по „Управление на здравните грижи“, Катедра „Здравни грижи“, Филиал Сливен към Медицински университет, Варна за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве, по докторска програма „Управление на здравните грижи“. Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита на катедрен съвет в Катедрата по Здравни грижи при Филиал Сливен МУ Варна на 29.11.2023 г. Със Заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-52 от 15.02.2024 г. по протокол № 82/12.02.2024 г. Петя Крумова е отчислена с право на защита.

Настоящото становище представям в качеството си на член на Научно жури, избрано и гласувано от АС на МУ - Варна (Протокол № 82/12.02.2024 г.), назначено съгласно Заповед на Ректора на Медицинския университет - Варна № Р-109-52 от 15.02.2024 г. за осигуряване на процедура по защита на дисертационен труд на тема „Етични аспекти на здравните грижи положени от медицинските сестри за възрастни и стари хора“. Съгласно протокол № 1/26.02.2024 г. от първо заседание на Научното жури съм определена да представя становище за дисертационния труд.

Представеният комплект материали на хартиен и електронен носител е подготвен в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет - Варна.

Образование и обучение

След завършване на базовото си медицинско образование, специалност „Медицинска сестра“ в Тракийски университет - Медицински колеж през 2000 г., *Петя Крумова* продължава устойчиво професионалното си развитие и обучение. През 2006 г. придобива бакалавърска степен по „Здравни грижи“ във Висш Медицински институт, Пловдив, магистърска степен през 2009 година по „Икономика на отбраната и сигурността“ в Университет Национално Световно Стопанство, София и магистърска степен през 2014 г. по „Управление на Здравните грижи“ в Медицински университет София.

Професионална реализация

От 2000 г. до 2008 г. работи на длъжност операционна сестра в УМБАЛ Стара Загора – ЕАД. През периода 2008-2014 г. работи на длъжност Старша медицинска сестра, Операционен блок в УМБАЛ „Проф. Д-р Стоян Киркович“ Стара Загора, от 2014 г. до 2018 г. е преподавател в Медицински колеж Тракийски университет, Стара Загора. Професионалната и реализация продължава в МБАЛ „ТРАКИЯ“ ЕООД, Стара Загора като старша медицинска сестра, Операционен блок, от 2019 до 2021 г. е хоноруван преподавател по Здравни грижи в Медицински колеж, Тракийски университет, Стара Загора и от месец октомври 2021 г. до момента е преподавател по Здравни грижи в Медицински колеж, Тракийски университет, Стара Загора.

Академичното развитие на *Петя Крумова* започва през 2014 г. и продължава до момента като докторант в самостоятелна форма на обучение във Филиал Сливен към Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“, Варна, Катедра „Здравни грижи“.

Със заповед № Р-109-207 от 12.05.2022 г. *Петя Крумова* е зачислена като докторант в самостоятелна форма на обучение в докторска програма по „Управление на здравните грижи“ към Катедра „Здравни грижи“, Филиал Сливен, Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ Варна. Докторантката ръководи занятия по учебните дисциплини Здравни грижи и Клинична практика. Множеството участия в проекти, научни прояви и различни форми на продължаващо обучение са свидетелство за непрекъснатия стремеж на *Петя Крумова* към професионално развитие и усъвършенстване; използва английски и руски език.

Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд, разработен от *Петя Крумова* е в обем от 146 страници, включва 11 таблици, 52 фигури и 3 приложения със стандартната за професионалното направление структура: въведение, първа глава „Литературен обзор“; втора глава „Цел, задачи, методика и организация на проучването“; трета глава „Резултати от собствени проучвания“; четвърта глава „Модел за въвеждане на етични сестрински грижи в дом за стари хора“; заключение; изводи; предложения; приноси; използвана литература и приложения. Съдържанието отговаря на темата и отразява резултатите от направените изследвания. Библиографската справка съдържа 173 заглавия от които 54 на български, 2 на руски, 105 на английски и 12 интернет страници. Използваните литературни източници отговарят на тематичната насоченост и са акуратно цитирани в съответствие с изискванията.

Предложеният за защита дисертационен труд „Етични аспекти на здравните грижи положени от медицинските сестри за възрастни и стари хора“ е резултат на дългогодишната и целенасочена работа на *Петя Крумова* като преподавател и изследовател.

Оценка актуалността на темата

Дисертационният труд на *Петя Крумова* третира актуален проблем свързан с разкриване значимостта на етичните аспекти на здравните грижи, полагани от

медицинските сестри за възрастни и стари. В дисертационното проучване на фокус е превръщането на пациента от обект на здравните грижи в активен субект – т.е той е в състояние активно да участва в процеса на планиране и изпълнение на здравните грижи, и да взема решения за своето здраве. Основните етични предизвикателства при предоставянето на здравните грижи са свързани с уважението към автономността на пациентите, справедливостта в предоставянето на услуги, отношението към достойнството и качеството на живота, както и използването на ресурсите. В подкрепа на актуалността на избраната тема е и фактора „застаряване на населението“ не само в България, но и в световен мащаб, население с нарастващи потребности от грижи на фона на ограничения кадрови ресурс. Избраната тема е дисертабилна и позволява да се направят аргументирани изводи, предложения и да бъдат формулирани приносни аспекти.

Във въведението е представена социалната, научната и практико-приложната значимост на изследвания проблем, аргументирано е обоснована актуалността на избраната тема.

Литературен обзор

Литературният обзор в структурно отношение включва 7 части, посветени на различни аспекти на изучавания проблем. Докторантката прави аналитичен обзор на литературата, като разглежда в исторически план „Етика на грижата“, участието, ролята и функциите на медицинската сестра в организацията и предоставянето на грижи за възрастни и стари хора. Отразен е международния опит при организирането и предоставянето на грижи за възрастни хора. В логична последователност Петя Крумова разглежда етичните кодекси в сестринството за грижите при възрастни и стари хора: кодекса за професионална етика на медицинските сестри, акушерките и асоциираните медицински специалисти в България; кодекса на Американската асоциация на сестрите; кодекса за професионално поведение на сестрите в Обединеното кралство и общите моменти в етичните кодекси в сестринството. Опитът и познанията на докторантката способстват за задълбочено анализиране на предоставяните грижи за възрастни хора в различни страни и България в специализирани институции за краткосрочни или дългосрочни грижи. Очертана е координация между структурите в действащата система при организирането на грижите за възрастни и стари хора в България. Отразени са и проблемите в етични, образователни и психосоциални насоки отговорни за трудностите при осъществяване на грижите за възрастни пациенти на база проведени проучвания в различни страни.

Добре структурирания литературен обзор и библиографската справка показват добри познания на докторантката в изследваната област и задълбочено навлизане в проблематиката на дисертационния труд..

Методология и организация на проучването

В глава втора *Петя Крумова* е представила целта, задачите, методиката и организацията на проучването. Основната цел е точно и ясно поставена: „Да се изследват, проучат, анализират и оценят етичните аспекти на здравните грижи полагани от медицински сестри за възрастни и стари хора, съобразно демографската обстановка в страната и медико-социалните проблеми в гериатрията“. Коректно са формулирани пет задачи, изпълнението на които отразява извършената от докторантката изследователска работа. Заложени са 3 работни хипотези. Представена е в детайли методиката организацията на проучването – предмет, обект, обем, етапи, методи, критерии, показатели и инструментариум.

В проучването са включени 303 респонденти, разделени в три групи:

I група – 55 практикуващи медицински сестри в институции полагащи здравни грижи за възрастни и стари хора в област Стара Загора.

II група – 100 лица на възраст над 65г., настанени в тези институции полагащи здравни грижи за възрастни и стари хора

III група – 148 студенти трети и четвърти курс, специалност „Медицинска сестра“ от МУ-Варна филиал Сливен, Тракийски Университет гр. Стара Загора и филиал Хасково.

В проучването са използвани документален, социологичен и статистически методи. За постигане на научноизследователските цели докторантката е разработила и приложила три анкетни карти: № 1 - проучваща мнението на медицински специалисти работещи в институции полагащи здравни грижи за възрастни и стари хора (25 въпроса); № 2 - проучваща мнението на възрастни хора живеещи в институции, относно здравословното им състояние, живота в институцията и тяхната удовлетвореност от полаганите грижи (11 групи въпроси с под въпроси) и № 3 - проучваща мнението на студенти 3 и 4 курс специалност „Медицинска сестра“ относно техните нагласи и желание за работа с възрастни и стари хора, както и подготовката им във ВУЗ за работа с тази възрастова група (21 въпроса).

Проучването е проведено самостоятелно в четири основни етапа: проучване актуалността на проблема; подготовка на проучването; провеждане на проучването и окончателно оформяне на дисертационния труд.

Анкетното проучване е проведено след одобрение от Комисия по етика на научните изследвания при Медицински университет, Варна (решение № 123/15.12.2022 г.) през месеците февруари, март и април 2023 г.

Резултатите от собственото проучване и тяхното обсъждане докторантката представя в глава трета на дисертационния труд.

Третата глава разкрива реалното състояние на проблема в практиката, предоставя получените резултати от констатиращото изследване. Направен е задълбочен анализ на данните и обсъждане на резултатите от анкетно проучване проведено сред медицински сестри работещи в институции полагащи грижи за възрастни и стари хора; сред лица потребители на услуги предлагани в институции за възрастни и стари хора; сред студенти трети и четвърти курс специалност „Медицинска сестра“ относно техните нагласи и желание за работа с възрастни и стари хора, както и подготовката им във ВУЗ за работа с тази възрастова група. Представена е теоретична, математическа и статистическа обработка на емпиричните данни, и интерпретацията им. Представените резултати и тяхното обсъждане, отговарят в пълна степен на заложените хипотези, цел и задачи от докторантката. Табличното и графично онагледяване съдействат за по-лесното възприемане на представените данни. Изложението на получените данни и тяхното обсъждане представят уменията на докторантката да ги отразява правилно, да прилага уместно подходящите методи за анализ и да интерпретира задълбочено получените резултати.

В Четвърта глава е представен „Модел за въвеждане на етични сестрински грижи в дом за стари хора“. Докторантката акцентира на редица ползи от въвеждането на модела в практиката като „повишаване качеството на здравните грижи, по-добра координация на здравните услуги, по-ефективно използване на ресурса, по-добра комуникация на всички нива, между персонала.удовлетвореност на персонала, удовлетвореност на потребителите в лицето на възрастните индивиди и техните близки,

удовлетвореността от работата и повишаване мотивацията от страна на специалистите по здравни грижи“.

Приносната част на дисертационния труд се състои от приноси с теоретично-познавателен и приноси с практико-приложен характер. Приносите в дисертационния труд обогатяват научното знание и подпомагат практиката.

Приноси на дисертационния труд

С теоретично-познавателен характер

Извършен е задълбочен сравнителен анализ на български и чуждестранни литературни източници, и нормативни документи разкриващ значимостта на етичните аспекти на здравните грижи полагани за възрастните и стари хора.

Направен е задълбочен анализ на грижите за възрастни и стари хора настанени в институции на територията на област Стара Загора.

Анализирани са основните причини за настаняване в институции, предоставящи грижи за възрастни и стари хора.

С практико-приложен характер

Разработеният „Модел за въвеждане на етични сестрински грижи в дом за стари хора“ има висока практическа стойност за осигуряване на компетентни и качествени грижи, за повишаване качеството на полаганите грижи, за надграждане на професионални умения, за оптимизиране на учебния процес, за формиране умения и компетенции у студентите за предоставяне на възрастни и стари хора грижи с по-добро качество.

Разработените въпросници за оценка на индивидуалните потребности и здравословното състояние на възрастните лица в ДСХ имат висока практическа стойност за адекватното планиране на грижите.

СДО на медицинските сестри по актуални проблеми в областта на гериатричните грижи е от изключително значение за повишаване квалификацията на практикуващите медицинските сестри и надграждане на професионалните им умения.

На база резултатите от направеното проучване, анализа на литературата и международния опит са формулирани 7 извода, които в синтезиран вид отразяват реализирането на поставените задачи на проучването. Нямам въпроси и бележки към докторантката, а само препоръка - да продължи да работи по избраната тема, като издаде монография и подготви в подходяща форма информационни материали предназначени за повишаване квалификацията на медицинските сестри работещи в институции, предоставящи грижи за възрастни и стари хора, и за повишаване професионалните компетентности на студентите, специалност медицинска сестра.

Във връзка с дисертационния труд докторантката е представила две публикации в една от които е в съавторство.

Дисертационния труд е написан на добър език, прецизен по отношение на терминологията. В приложенията са включени анкетни карти, използвани в хода на проучването.

Авторефератът отговаря по структура на общоприетите изисквания. Съдържанието на дисертационния труд е отразено пълно и точно. Представени са най-съществените резултати и установените зависимости, както и изводите, приносите, и препоръките от проучването.

Заключение

Представеният дисертационен труд „Етични аспекти на здравните грижи положени от медицинските сестри за възрастни и стари хора“ показва задълбочено владеене на изследваната материя от докторантката. Оценявам значимостта и актуалността на темата на дисертационния труд. При разработване на дисертационния

труд докторантката демонстрира умения за прилагане на методологията на научно-изследователската работа, което е една от целите на докторантското обучение. Проведеното изследване отговаря на поставените задачи.

На основание на горе изложеното напълно убедено и обективно давам своя положителен вот и препоръчвам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват положително за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по научната специалност „Управление на здравните грижи“, област на висше образование 7. „Здравеопазване и спорт”, професионално направление 7.4. „Обществено здраве“ на **Петя Георгиева Крумова.**

24.04.2024 г.

Русе

Доц. Кристина Захариева, дп

Заличено на основание чл. 5, §1, б. „В“ от Регламент (ЕС) 2016/679
